

ПРИЧЕ „ДНЕВНИКА“

Крв је само вода

Јана Миценкова

Клара је с оцем провела леп викенд. Поносна је што му је помогла да окречи купатило, срећна је што је био причљив, препричавао јој је доживљаје из војске (како су га терали да једе пржену крпу и да непрестано брише под) или из детињства (како је с баком Бенковом ишао на рингшпил и како је једном повратио на лабуду).

Међутим викенд је прошао и стигао је данашњи дан. Данас је отац под стресом, спрема шницле у сосу и брине се што се боје у купатилу још нису осушиле, што се још увек осећа мирис и што је све лепљиво:

„Али иначе је прелепо, зар не, Кларице? Шта мислиш јесмо ли претерали с бојама?“, понавља укруг. Клара га уверава да сигурно нису претерали, покушава да остане мирна, али тихо упија очев стрес у вене... Оцу, наиме, за све треба мајчино одобрење, а све зависи од тога у каквом ће стању доћи кући. Клара помало нервира што отац сада мења своје ставове, што одједном има замјерке на боје које су јуче заједно бирали, али не показује му своје разочарање. Зна да отац ионако има довољно брига како да смири сам себе.

По мајчином доласку стоје пред купатилем, као да чекају надзор комисије. Мајка долази расположена, купатило јој се допада, чак похвали Кларице цртеже. Мајка трчкара по стану и прича о неком Отакару Б., о новом позоришном пројекту, колеги Роману... Али Клара не обраћа пажњу на мајчине приче – то што сада види није мајка, већ лебдећа вила. Када се мајка подигне самопоуздање, срећна је и Клари се чини да ће тако остати заувек. Вила-мајка и смирене отац који вили сипа шницле у сосу – и она га заиста воли. Чак му се захвали и помилује га по руци. Вила-мајка са тањиром хране трчкара по стану и проучава Кларице слике у купатилу тако пажљиво, као да је у Националној галерији. „Баш си талентована!“ А онда запрља мајицу сосом, смеје се, отац јој кроз смех доноси: „Седи мало и ручај на миру.“

А вила-мајка се још више кикоће и брља:

„Не могу, немам времена, разумеш, на све стране има пуно невероватних ствари... Све је страшно невероватно и сјајно... ха-ха-ха... Сипаћу још, фантастично је!“

Мајка је данас баш онаква како би сви присутни желели да буде стално, заслужила да је зову мајка.

Клара испуњена мајчиним вилинским расположењем излази из своје љуштуре решена да у разреду коначно пронађе другаре. Храбро се фокусира на екипу тројице понављача Макула, Томко и Лука. Грубост, снага, зрелост – то је оно што Клари треба.

Од свог џепарца за укину им купи паклицу цигарета. Неприметно им се прикачи, прати их до места за пушење, слуша о чему причају – маријуана, халуциногене печурке, ацетон... Важне информације јој долазе из прве руке.

Дечади слушају реп, пљују на земљу, псују и хођају као мајмуни. Клара код куће вежба њихов фрајерски ход: треба само спустити рамена и јаче се њихати. Њихов простачки речник такође брзо упија. Није то никаква наука, говорити: „курва, пичка, сперма, јебем ти мајку у дупе, курац у пичку...“

Теже је са пљувањем на даљину. Сваки пут или себе опљује или не извуче довољно материјала из грла – за то треба техника. Клара марљиво вежба и једног дана храбро пљуне пред њима, али јој шлајм заврши на јакни. Дечади јој се ругају. Клара се уплаши да ће је због тога избацити из екипе, зато пожури да им купи бољи дуван и тутне га Макули у руку.

„Шта је то?“

„То је за тебе, будало.“

„Отац ти је будала!“

Клара мало повреди опаску о оцу, али се осмежује да би све деловало као добар штос. Само то што може да стоји поред њих, већ нешто значи! Клара остаје хладне главе и каже:

„Гале ми је океј, али је кева пизда.“

Реченица избади из колосека чак и најгрубље момке. Без обзира на све, нико од њих се не усуђује да опусе рођену мајку, међутим у том тренутку јој се чини да су сва тројица схватили да не шали. Зато ћуте, повуку дим из цигарете и посматрају кишне капи. Клара им је захвална на тишини. Од тог дана почињу да се занимају за њу. (Барем се њој тако чини.)

Мартин Макула јој пружа дуван и нежно каже:

„Смотај и ти једну, ако ти се пуши. Рекла си прошли пут да понекад запаљаш.“

Клара на жалост не зна да мота дуван. Мартин јој урола једну, али њој дуван помути главу.

„Мислите ли да голубовима више пријају натопљене кифле или суве?“

„Мала, баш си себана. Требало би да пазиш с дрогама“, смеје се Лука.

Али Мартин се науче на тему и наставља разговор:

„Суве, јер мокре кифле се ваљда теже гутају...“

„Гале ти се теже гута“, додаје Томко.

Клара наставља разговор с Мартином. Заправо ни не зна о чему причају, али интензивно осећа његов необичан мирис (дувана, јефтине вечере и одавно неопране одеће). Клара зна да ће јој после пар заједничких одласака с цигаретом до учионице Мартин постати ослонац.

Лука прекида романтични тренутак:

„Требало би да научиш да моташ дуван, да умеш када Макули почну да се тресу руке од непрекидног дркања.“

„Еј, марш у пичку материну!“

Смејући се улазе у учионицу. Од тог тренутка Клара је сигурна да је званично постала део велике екипе.

са словачког превела Теодора Белић

ИНТЕРВЈУ: МИЛИВОЈЕ ПАВЛОВИЋ, КЊИЖЕВНИ ИСТОРИЧАР

Души посласаница

„Ово је књига о циновима српске културе, а и сама је цин међу другим књигама“, окарактерисао је Љубивоје Ршумовић књигу „Десет портрета и десет разговора“ проф. др Миливоја Павловића на промоцији на Сајму књига у Београду. Књига дугогодишњег истакнутог новинара културних рубрика, пажљивог хроничара књижевног живота током више од пет деценија, а данас истакнутог универзитетског професора емеритуса, премијерно је објављена прошле године у издању „Службеног гласника“, а током ове седмице је одржана промоција у Културном центру Војводине „Милош Црњански“. И управо пред програм је стигла и вест да је аутор за ову књигу добио награду „Дејан Медаковић“, која ће му бити уручена 10. јануара следеће године у Новом Саду.

Књига која се и чита и слуша представља избор из око две стотине интервјуа које је Павловић објавио са најугледнијим југословенским и српским ствароцима из књижевности. У књизи је аутор представио десет значајних писаца, а по његовим речима, изабрао је управо оне који су у интервјуима Павловићу открили значајне ствари о себи и њиховом делу, оне које у том моменту нису ни биле познате јавности. Десет одабраних писаца свакако су обележили нашу књижевну сцену: Меша Селимовић, Милош Црњански, Бранко Ђопић, Душан Матић, Добрица Ћосић, Данило Киш, Скендер Куленовић, Родољуб Чолаковић, Драгиша Витошевић и Мирољуб Тодоровић.

И написани портрети и интервјуи сведоче о томе да је Павловић, већ као и млад новинар био изванредни стилиста, вешто градећи динамику разговора кроз које провејава и изузетна ненаметљива његова обавештеност, како о делу тако и о личности коју интервјуише. Можда је онај већа вредност ове књиге и та што аутор није био ограничен строгим правилима новинарства у смислу простора предвиђеног за задате рубрике, већ се у књизи налазе и они делови интервјуа који „нису стали у новине“. А има и оног забрањеног за објављивање, попут интервјуа са Добрицом Ћосићем из седамдесетих година прошлог века, који је сада први пут публикован.

● **Гомбровић, који се на почетку, пре 1939. године и одласка у Аргентину, бавио новинарством је рекао да је увек „био притиснут строгим правилима штампе као кљештима“ и у смислу задатог простора и рокова. Колико Вам је било значајно што сте у књизи могли да сами одредите колико ћете вредног материјала пласирати јавности?**

– У тој Гомбровичевој опасци, коју сте добро изабрали, наводи се суштина драматичности новинарског позива у сталној трци с временом и борби са простором. Та невоља оставила је траг и на квалитету интервјуа с писцима, како мојим тако и оних из пера других колега. У много случајева нисмо успели да искористимо све могућности интервјуа као специфичне и привилеговане врсте књижевне комуникације. Али, код припреме ове књиге ја нисам имао та ограничења. Од око две стотине реализованих интервјуа током пола века новинарске и књижевне делатности, изабрао сам десет разговора који су бољи од осталих. Није то била спонтана, успутна размена мишљења о свему и свачему већ, како је то примећено у рецензијама, знатно сложенија „мрежа односа“, разговор који има нешто чвршћу драматургију, динамику, јасне циљеве, дијалектику питања и одговора, поенту. У срећнијим случајевима то је био сусрет два генерацијска искуства, креативни преплет два сензибилитета, понекад и духовна тозба... Осим новинарских алата, у тим, бољим интервјуима користио сам се и методама и средствима науке о књижевности, како бих дубље продreo у пишчеву поетику или појаснио некад скривену везу између деоница књижевничког живота и концепције његовог дела. Писци који су заступљени у овој књизи су ми то омогућили: они су углавном имали заокружену уметничку биографију и лепу позицију у јавном животу, у време кад је књижевност у друштву била важна, нажалост, знатно важнија него данас.

● **Жанр књижевног интервјуа је веома захтеван. Како сте се Ви припремали за разговоре?**

Фотс: Г. Нонин

– Успелији интервјуи резултат су добре припреме. Иако је овде реч о писцима из читанки, из лектире, новинар не би смео да се ослања само на оно што је остало у глави као општепознато, нити на оно што писац сутра жели да прочита о себи у новинама. Читаоце, па и самог саговорника, треба изненадити нечим новим, непознатим о наоко познатом. Новинар треба да оде на разговор добро обавештен о суштинској димензији саговорничког опуса. Подразумева се да дође с неколико унапред припремљених питања, која у завршној обради интервјуа не мора да употреби у истом облику, нити истим редоследом. Током интервјуа, журналиста мора пажљиво да слуша саговорника и да по потреби убације нова питања... У припрему спада и разговор с другим писцима о деликатним темама као што су релације одабраног саговорника са колегама, удружењима, групама па и странкама. Тиме желим да укажем на крхкост интервјуа као форме, на његову зависност од околности ванкњижевног карактера. На пример, пре него је отишао код Крлеже на разговор, Гојко Тешић, тада уредник „Књижевне речи“, консултовао се са професором Матом Лончаром о именима које пред Крлежом не сме да спомиње! Ја нисам имао сличне консултације пред одлазак на разговор с Оскаром Давичом, и нисам знао за размере његовог анимозитета према Добрици Ћосићу и Миодрагу Павловићу. Зато сам и остао без интервјуа са Давичом, иако бих га радо видео међу десетак изабраних.

● **Који Вам је био најтеже урађен интервју?**

– Најтеже сам урадио интервју с великим песником Скендером Куленовићем. Морао сам прећи више од хиљаду километара, али не жалим труда. Неки компетентни људи, међу њима и академик Слободан Грубачић, кажу да је то мој најбољи разговор. Започет је у Београду у башти „Безистан“ на Теразијама, у друштву Стевана Раичковића и неизбежну лозу, настављен у Мостару у друштву Зуке Џумхура и херцеговачку живљавку, а окончан у Куленовићевом стану у Београду уз чај. Понеко би можда одустао од толиког физичког малтретирања, вероватно бих и ја у овим годинама одбио да дрндавим аутобусом прелазим хиљаде километара зарад интервјуа, али се показало да сам као млад и амбициозан новинар добро преломио што нисам изабрао комфор већ ефектан новинарски учинак. Куленовић је ценио ту моју малу жртву те ме је касније пропуштао у своје живописно друштво а дао ми је потом још два занимљива интервјуа о генези бесмртне поеме „Стојанка мајка Кнежепољка“ и романа „Понорница“. Сем ретких изузетака, био сам остварио скоро све своје новинарске планове. С различитим исходом, дакако. Ако саговорник није у форми, ако је болестан или није довољно инспирисан вашим питањима, нарочито уводним, разговор неће бити „души посласаница“, како каже једна народна изрека за коју су знали и Вук и Његош.

Гордана Нонин

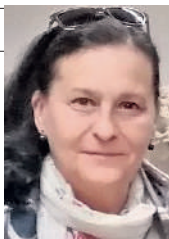
НОВИ САД У ДНЕВНИЦИМА МИРОСЛАВА МАНДИЋА (1)

Прошверцовани дневник у кутијама шиблица

Пише: Гордана Нонин

Рођени Новосађанин, Подбарац – Мирослав Мандић, рођен је 1949. године, а како је забележио, „уметност је улетела“ у њега 1968. када је имао непуних 19 лета. Следеће године је први пут стопирао, до Пуле, гладовао, али и одгледао све филмове. Те године је стекао пријатеља Слободана Тишму. Обојица ће бити у групи КОД – Мирослав само од пролећа 1970. до пролећа 1971. године када прекида и студије књижевности, односно када се „ослободио окова баналне учености“. Те године започео је и један од својих првих концептуалних пројеката „Један човек“. Тада је у Венецији, 14. јула, направио прву фотографију свог лица и одлучио да то ради сваког месеца до краја живота. Исте године је „у врелом новосадском лету“ написао текст „Песма о филму“, који је објављен у мађарском часопису „Uj Symposion“.

Овај часопис био је неовангардни уметничко-критички часопис, како је наведено у његовом поднаслову, и окупљао је младе уметнике алтернативне сцене у Новом Саду. Поред филмске критике филма Душана Макавјева, текст је садржавао и Мандићев предлог за перформанс са камером. Замишљено је да се један Титов портрет снима 24 часа са непомичном камером. Два броја часописа су забрањена крајем те 1971. године, а пар месеци касније уследила су и кривичне пријаве против два аутора, као и уредника часописа Ота Толнаја. Текстови два

млада уметника, Шандора Роже и Мирослава Мандића, били су главни разлози за забрану та два броја „Uj Symposion-a“. Децембра 1971, када је Мандић већ био на одслужењу војног рока, покреће се истрага против њега поводом тог текста. Већ у фебруару следеће године бива осуђен на девет месеци строгог затвора и биће у Сремској Митровици тачно девет месеци, од 9. новембра 1972. до 9. августа 1973. године.

Тамо, затворен, написаће један од најзначајнијих дневника насталих у затвору, „Не, не верујем да се ова реченица не чује“, који је објављен у Књижевној заједници Новог Сада 1987. године.

А како је Мирослав Мандић писао уопште дневнике у затвору?

Једнога дана када је видео жуте маслачке како су се појавили у пролеће са јаким сунцем и када је видео Албанца Јашарија како се шета око велик и висок по мензи јер је он „шеф“ кухиње, Мандић је записао: „И видим како на знак надзорнице руке сви устајемо са стола у мензи и у реду двојица по двојица излазимо напоље. И видим себе како се плашим док износим шиблице у којима је био мој дневник. Дневник сам писао на празним маргинама новина. Писао сам га обично ноћу у кревету и после бих савијао те исписане шнитове и стављао их у шиблицу. Када би долазила мајка или брат у посету ја бих

их износио као пушачки прибор и за време разговора ми бисмо заменили шиблице. И видим како се мајка која никада није пушила претвара да то чини и

како са страхом на крају посете узима „своје“ цигаре и шиблице.“ Девет дана пре изласка, 31. јула 1973, записаће: „Сутра ће доћи мајка. Даћу јој последњу шиблицу. Ако је нађу, шест сам барем изнео. Ваљда ћу издржати још ових 9 дана. Жељан сам Дунава. Да скочим у њега. Да се загнулим и пливам без имена и презимена, без жеље и сећања“.

Стигао је у затвор, дакле, 9. новембра 1972, мање од месец дана пре свог 23. рођендана, и тада записао: „Зидина, Дебела и висока... Ипак, у затвору све личи на затвор. Признајем, уплатио сам се до поништења...“ Два дана касније, записао је: „Данас сам гледао кроз прозор. Испунио сам се поносом, када сам видео у како сам монументалан затвор дошао. Коначно сам неко и нешто. Заиста добар затвор. Чак су ми се и решетке свиделе. Видим – чувају ме“.

Мандићев дневник је сведочанство о затвореном младом уметнику који ће управо у том затвору зацртати темеље своје будуће концептуалне уметности по којој ће постати познат, као и темељне

принципе по којима ће се понашати. Дневник сведочи о томе да се тада одриче националности и било какве „задате“ припадности. Написаће: „Ако треба не-

коме да припадам, онда се ипак одлучујем за овај кажњени и затворени народ“. Забележио је и да се у затвору дружио са врапцима који му дођу као другови, али и са пријатељима „Шкловским: нисам закопчавао дугмад на врху кошуље па сам због тога често рибало ходник. Гертрудом Стејн: преписао у три примерка њеног 'Сезана' и бацрио то по дворишту. Розом Луксембург: кад изађем купићу мајци муслин да сашије себи хаљину...“

И учиниће тако. У врело јутро, 9. августа те 1973, када изађе из затвора и купи аутобуску карту за Нови Сад, записаће и један од најупечатљивих записа онога што се види и осети када се преко Фрушке горе долази у Нови Сад.

„Почели смо да се спуштамо низ Транцамент. Доле се теглио Дунав и ширио Нови Сад. Пре девет месеци сам са напуклим менискусом одатле кренуо у затвор. Сада се враћам. Изашао сам из аутобуса у Петроварадину и кренуо сам преко моста. Учим се да ходам полако.“ ■

ПРЕДЛОГ ЗА ЧИТАЊЕ

Изнад страности зборник

(КЦВ „Милош Црњански“)

Међународна конференција „Културе, идентитети, књижевности“ организује се сваке године у Културном центру Војводице „Милош Црњански“ од 2018. године, а овај зборник радова, који су уредиле др Александра Ђурић Боснић и др Зденка Валент Белић, обухвата радове Владиславе Фекете, Милене Склабински, Петера Михаловича, Михала Бабјака из Словачке, Марије Ненадић Журке, Јоане Косте, Паула Черната, Бјанке Бурца Чернат, Андреа Апостола из Румуније, Татјане Гердец Мрђа, Аготе Виткаи Кучера, Каролине Лендак Кабок, Драгане В. Тодорсков, Зденке Валент Белић, Мелине Панаотовић, Николе Грдинића, Љиљане Келемен Милојевић и Данице Веселинов из Србије и Ђерђ Сербхорвата из Мађарске. „Међуна-

родна конференција 'Културе, идентитети, књижевности' првенствено је усмерена ка научним доприносима унапређењу културне сарадње између научника, писаца и институција Средње и Источне Европе, али и истраживању и сагледавању тема културних контаката, интеркултуралности и поимања идентитета у културама Србије и Мађарске, Словачке, Чешке, Бугарске, Румуније и других земаља у Европи“, наводи др Александра Ђурић Боснић.

Бела дама Сергеј Лебедев (Академска књига)

Руски песник, есејиста и новинар Сергеј Лебедев истражује најстрашније и најосетљивије епизоде совјетске и руске историје: ратове, револуције, репресије... У овом роману он радњу смешта у јул 2014, у Донбас. Из Харкова се у родно село враћа студенткиња Жана како би неговала болесну мајку. Истовремено из Москве стиже њихов млади сосед по надимку Валет и старији високи официр по надимку Корол, оба са задатком руске војне команде. Умалом рударском селу се, не први пут, одвијају велики историјски догађаји. Сви његови житељи годинама знају али ћуте о чудовишним збивањима од пре 70 година... Роман је са руског превео Андреј Лаврик.

КРИТИКА НЕДЕЉОМ

Похвала машти и зачудности

„Кратка теорија свега“, Саша Радоњић (Соларис, Нови Сад, 2025)

Пише: Илија Бакић

Нова књига Саше Радоњића (1964), запаженог песника, прозаисте, музичара, уредника и издавача у поднаслову је одређена као „СФ анти-авантура“. Зналци ранијих Радоњићевих проза навикли су на његово врло, врло условно президне (односно неретко намерно нетачне) поднасловје; такав је случај и са овом књигом - поднаслов је крајње проблематичан и пре бисмо га могли сматрати ауторовим тестом читаоачеве пажње и обавештености односно читаоачеве спремности да се понуђени садржај посматра као подстрек за промишљања бројних тема у распону од литературе до квантне физике. Наравно, сам наслов буди низ асоцијација, од наслова Хокингове „Кратке историја времена“ и Брајтонове „Кратке историје безмало свачега“ до вишедеценијске идеје врхунских научника да се формулише теорија-закон којима би објединили сва знања људског рода о мирко и макро космосу (Хокингова „Теорија свега: порекло и судбина свемира“). Радоњић на почетку књиге, у „Епилогу“, ослањајући се на основну причу из Хербертове серије романа о Дини, поставља тезу да је Машта „најдрагоценији начин и најдубља суштина свега“ (мислећи под тим – читаваг Универзума).

У поглављима која следе знатичељни читаолац среће Криса Келвина који се буди на празном, белом листу хартије непознатог му, тек започетог рукописа који има наслов „Кратка теорија свега“ и који је „апотеоза маште (...) њена непорецива апсолутизација, која у себи садржи одређења и људске врсте и себе саме“. У једном је кораку двоструки литерарни јунак (Келвин је јунак Лемовог романа „Соларис“ и „Кратке теорије свега“), започео, у свету који постоји и функционише на принципима неевклидске геометрије али и слободног, постмодернистичког егзерцира, авантуру откривања садржаја рукописа и његовог аутора. Његова почетна сумња је да је Аутора Борелис писац али како прича одмиче тако се хипотезе развијају и мењају подстицање сваковрсним дешавањима и сусретима, односно Келвиновим деловањима (од кувања чорбе од алги из Соларисовог мора до стварања утопистичког града Калиополиса; алге ће послужити и за писање односно за Келвинов панцир-оклоп). Јунак ће, напредујући кроз мистерију, срести свог оца-створитеља Станислава Лема и од њега затражити помоћ и инструкције; сам Лем, пак, о световима и бројним спекулацијама води умне разговоре са дру-

гим писцем научне фантастике, Френком Хербертом. Појава тајанственог часовничара Петра уноси нове нивое могућих тумачења (над)реалности у којој је као писац Кратке теорије свега 'осумњичен' Аутор суочен са великим ризиком животне погибели. Покушаји појашњења реалности празне странице и читаваг Универзума развијају се у мноштву смерова док Келвин тумара пустињама од песка и воде, среће медузу-галаксију (омаж Кларковом „Сусрету са медузом“?) или лута књижевним дунглама односно блуз музиком. Коначно одговора, наравно, нема нити треба да га буде јер је, чини се, управо трагање за смислом сам смисао.

„Кратка теорија свега“ могла би се назвати 'филозофским романом' или низом продужених 'филозофских дијалога' мада би се, са једнако уверљивом аргументацијом, могла сматрати за утопијски роман. Свакако не би било ни превише слободно (упркос ауторовом поднаслову) књигу одредити као научнофантастични роман у коме јунаци егзистирају у паралелним реалностима које се дотичу и мешају. Коначно, ни егзистенцијалистички кључ читања романа не би био погрешан. Срећом за све тумаче, роман је форма довољно отворена да се у њега могу уденути бескрајни садржаји и сваковрсни концепти. Тако је и Радоњићева у суштини дубоко

хуманистичка теза (тако ретка сред бескрајних дистопијских поставки) нашла сасвим природно окружење-форму кроз коју се, из фрагмента у фрагмент и кроз добродошле промене ракурса и дискурса, креће лако, полетно и спонтано, не обазујући се на подражавану, етаблирану каузалност (уз склоност да је безбрижно руши без икаквих оправдања), вођена сопственом, самостаном логиком али и принципима слободног, неспузаног Хома Луденса – управо у складу са тезом о Машти као покретачу Универзума. Отуда је доживљај зачудности, очуђења свега темељ за читање и разумевање текста романа и свих подражаваних интертекстуалних веза које допуњавају и продубљују исписане призорне, сцене, дијалоге и слике. Тај доживљај зачудности из-

мешта читаоца из реалности у вртоглаву погодбуну реалност која је велики искорак из свакодневног тривијалног. У том контексту поднаслов романа је, парадоксално, колико нетачан толико и потпуно прецизан и адекватан.

Речју, „Кратка теорија свега“ Саше Радоњића надахнуто је, амбициозно и разбарушено, алегоричко и утопистичко дело које тражи посвећеног читаоца коме нуди сасвим другојачије, зачудне погледе на варљиву (нам) збиљу и крхко знање. ■

СЛОВО О КЊИЗИ МАТИЈЕ БЕЋКОВИЋА „НИГДЕ НИКОГА НЕМАМО КУД“

Песништво личности

Пише: **Селимир Радловић**

Нек на почетку буде реч сећања - пре десетак година говорили смо, заједно, о књизи ондашњег игумана манастира Острог, оца Јована, под насловом *Лествица тајноводственог путовања*. Матија је, тада, у једној реченици, приближио смисао нашег сабрања, рекавши да је аутор књиге, из једне Матице српске, испод Острога, дошао у другу Матицу српску, у Нови Сад. Сагласно томе, ово вечерашње окуљање могло би се, у једној реченици, назвати уливањем, у најстарију и најсилнију реку српске културе, у Матицу српску, њеног најживљег и најверодостојнијег рукавца, у минутих пола века. Уз додатак, да се нашалим, да нисмо заборавили да његов лирски јунак, који, из часа у час, бива све млађи и млађи, изговара – *Матица српска, никад чуо и Тирилица, марш, бре!*

Поводом његове нове радосне песничке објаве, и прилике, за мене, да се, изнова, надишем чистог ваздуха, подсетимо – одсуство песништва је, заправо, одсуство смисла. *Орфеј је Орфеј* само у песми. Он је, у дослуку с *Еуридиком*, само док је у крилу песме, живи истински и истински се по-

дости. Матијина песничка егзистенција је уравнотежена, примерена веродостојној унутрашњој мери. Између књишких модела и најнепосреднијих суочења са животом, он бира увек друго. У свим песниковим стваралачким менама белодан је примат живота у односу на књигу, као што су му живи рукавци колоквијалног језика изазовнији од непомерљивих образаца књижевног језика. За њега, дакле, није никада било двоумица – *чиста литература или транскрипција живота?* Враћајући ауторитет стиху, линијом удвајања песничке личности с фикцијским архетипом, он неусколебиво проверава импулсе који долазе из самог живота. Хоћу рећи – у времену *заstraшености* и *комплексности*, он има свест да у својој *руци држи муње* које мењају свет и стварност око њега. То је оно, рекло би се, што је, од раних песничких дана, расло у песниковој души. Осећајући радосно властиту индивидуалност, он се, као и његов *претпостављени*, Гете, упустио у решење најтежег песничког задатка – да разуме живот из њега самога и да га тако прикаже у својој пуноћи! Везујући живот и песништво, он, дакле, изграђује свој песнички свет, али и себе самога, с вером да оно израста из *енергије доживљаја*, да његово расположење, његов доживљај, преиначује све стварно, па и смрт! Песништво је најверодостојнији кључ за разумевање живота, па су његови песнички отисци разноврсни колико свет и живот омогућују, дубоки колико сеже његов песнички доживљај.

Нигде *никога немамо куд* – недри из Матијине нове књиге, која се отвара датостима *Царства земаљског*, песмом *Усамљен као носорог*, а затвара заветном песмом *Тамо далеко*, ритмичко-синтаксички усмереној к *онамо нама*, где ће и песник стићи *цео*, као *негасиве искре невидљиви део*. Песник нас, дакле, суочава, крећући се, *усамљен као носорог*, у *кутији самоће*, живећ о црном хлебу властите усамљености, у злу, хладноћи и искушењима раскорененог и потугненог савременог света, не гледајући у њега, већ тражећ одговор за своје немире, због *бетонске истоветности*, која нас је одвојила од прашњавих стаза дегностива – од *портал тоалета*, ваздуха у *конзервама*, преко *наручених земљотреса*, *ботова*, *гулаша од инсеката*, до *великог ресета*, *пандемије*, *непостојеће стварности*. С јединственим наравученијем, понављањем – пред разваљеним вратима земаљским, *усамљен се крећи као носорог*. У епилошкој целини *Тамо далеко* ослушкујемо да ће се наш прах *кајати највише*, *што смо помислили икад* *Никад више* и сведоци смо свих небеских укрштаја и сусретаја – и Хелдерлина и Светог Саве, и Роваца, Ивановца и Сенте, и Јефимије, Десанке и Исидоре и *мајке Зорке*, с новом *укопном преобуком*, да *буде лепа кад се сретне с Вуком*. И слика петла који кукуриче, јер – *Све од песника зависи песничке*.

Стога је и ова књига вишедеценијског сведока свих немира, српских, који се, као трње, забадају у густиш наше духовне крошње, опомена умноженим *мајсторима непотребно* да се ватра душе, истинске, не гаси ни на ветру, ветровитом. И разлог више да се каже – сваки је Матијин крст наша радост, сваки његов извор наш извор. Кад се Матија смеје и сунце се, смеје, и сав род, српски. Кад Матија пева о пролазном, а усходи к вечном, хранећ се храном, Очево, и ми певамо, све растућ и цветајућ пред вратима Царства Његова. Као што се ни сува земља, жуђећ за водом, не натапа, без воље, Очево, тако се и Матијина песма, њене топло-опоре сузе-мисли, разигране као благовест, у ноћи, пре сванућа, као свећа, која светли, греје и пружа се, као цвеће, према сунцу, ка свим крајолицима српског рода, рађа вољом Његовом.

Радујмо се новом (радосном) рукавцу јединствене (вилонске) српске песничке реке! Један је Матија! ■

Изразити карактер песника је у сагласју с његовим даром. Он има исти значај код његових читалаца као и непрекорачива чулна енергија његових речи, његово искуство, фантазија, његови ритмови, мелодије, гласови. Његов дух је неуморан, свеж, рука и даље хитра, непогрешива, у сталној потрази за речима

тврђује захваљујући песми. Силазећи *Еуридици*, као крајности коју песништво може да домаши, он оверава властиту снагу, с којом је у стању да и *ноћ отвара*. Те снаге свестан је и наш песник. Савршеном песничком синтаксом, метричким мајсторством, гипким зглобовима песничке фразе, он нас, просто-напросто, тера да памтимо трепереће тонове, да се враћамо његовим заводљивим речима. А драмским меандрима властите имагинације, с изненадним и неочекиваним контрастима, који су посебно уочљиви кад се изговарају наглас, усмерава нас к одговорима на најтежа питања – шта је песма и шта је песник? И предочава да је песма, без остатка, *пуноћа и целовитост бића*, а песник онај што, *уносећи светлост у таму*, заправо, продужава већ именовано свето трајање вековечите онтолошке мистерије. А то нас, још више, учвршћује у ставу да је *Матијин комад света*, који се разговетно разазнаје у чврстом сагласју пропорције и реда, оно етерично језгро неизмерног света, где се стално некуд иде, али и негде стиже. Нема ту места за немарност и разуданост, за педантерију и жаловост. Из *светлости таме*, из *тишине која се чује*, сустичу се и преплићу рукавци његове песничке реке.

Матијино песништво је *песништво личности*. Изразити карактер песника је у сагласју с његовим даром. Он има исти значај код његових читалаца као и непрекорачива чулна енергија његових речи, његово искуство, фантазија, његови ритмови, мелодије, гласови. Његов дух је неуморан, свеж, рука и даље хитра, непогрешива, у сталној потрази за речима. И данас се, у његовој песничкој личности, вртложне нови кругови искуства, сведочећи о песничковој вечитој мла-

МЕДАЉА ЗА ЖИВОТНО ДЕЛО

Љиљана Лукић

из рукописа

СУНЦЕ

Посматрали смо сунце
с врха плаине
ширило је своје зраке и обасјавало нас
својом радосном топлотом.
Гледали смо у њега срећни и задовољни
дивећи се његовој снази
и моћним зрацима који су нам
уљепшали живот.
А онда одједпут сунце је зашло
са хоризонта
и ми смо остали сами на планини
пружајући узалуд руке
да нас сунце огрије и
усрећи.

ТЕОРИЈА КРЕАТИВНОГ ПИСАЊА

Безбројна лица света

Увек промишљени, опрезни, врсни песник и поуздан приповедач Милован Марчетић казује како пише да би откривао нека од безбројних лица света, да би казао и показао нешто што можда неко други није казао и видео, да би на крају неогонетљиву загонетку света бар мало и бар себи разјаснио, али и да би је учинио још загонетнијом тиме што пишући о нечему наводи и друге да о томе размишљају, да постављају нова питања. Пишем, признаје Марчетић, да бих неком казао о ономе што сам доживео или што се могло десити, нешто о чему сам размишљао, о нечему сам чуо па хоћу да с тиме и друге упознам. Пишем, уосталом, отворено признаје Марчетић, и да бих показао да се нешто може рећи баш на начин на који ја то кажем. ("Књижевно писање је најозбољнији, најодговорнији посао на свету и истовремено игра.")

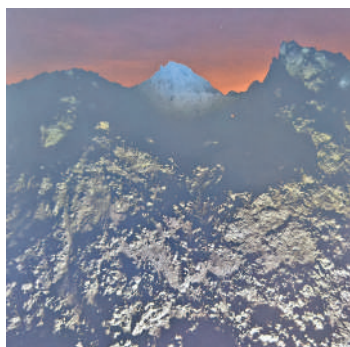
Други мајстор прозног ткања, Јовица Аћин, мисли да није увек уместо говори о себи, о своје раду или, тачније, начину рада и о томе како писац гледа на сопствене поетичке поступке. Напросто, сматра Аћин, писац никада није сигуран да ли је у праву и да ли је у његовим речима истина или тек илузија.

Зато је и тешко рећи како би требао да изгледа основни уџбеник "за писце". Осим да би тај у старту примарно теоријско-практични уџбеник био и специфични бедекер који методом "корак по корак" талентоване трансформише у писце, дакле био би врло користав приручник са конкретном рандом наменом која би подразумевала и упутства за организовање брзог и мобилног курса креативног писања, упутства за формирање дискретне канцеларије за брзу поправку рукописа и рециклажу литерарне грађе, одељења за читање добрих књига, као и, било би пожељно, формирање уреда за дописни курс креативног писања.

Борђе Писарев

Немањи Миленковићу награда „Димитрије Башичевић Мангелос“

● Награда "Димитрије Башичевић Мангелос" за 2025. годину, која подразумева двомесечни резиденцијални боравак у Њујорку, додељена је уметнику Немањи Миленковићу из Новог Сада, асистенту на АУНС и члану ЛедАрта, који се "значајно издвојио по прецизности уметничког језика и убедљивости експликације сопствене праксе" - како је истакнуто на уручењу тог престижног признања за младе уметнике у Србији. "Полазећи од врло специфичних елемената породичног наслеђа као и интимних увида о властитом идентитету, Миленковић успева да их преведе у структурална друштвена питања с јасним политичким импликацијама. У својим уметничким истраживањима, кроз посебан фокус на однос између 'људских' и 'не-људских животиња', Миленковић отвара питања односа моћи и друштвених хијерархија, свакодневних продуката агресивности, политика екстракције природних ресурса али и њихове заштите, а све то у потрази за разумевањем могућих модела коезистенције човека и природе, што није честа тема на локалној уметничкој сцени", истакао је у образложењу жири. ■

Стефан Стефановски: Scars

Нађа Репман: Earth

УЗ ДЕСЕТИ СТУДЕНТСКИ БИЈЕНАЛЕ ФОТОГРАФИЈЕ

Слика као стварност

Пише: Мирослав Стајић

У Галерији Академије уметности у Новом Саду сутра ће бити отворена јубиларна десета едиција издања изложбе Светског бијенала студентске фотографије. Учесници Бијенала ове су године, поред слободне теме, снажним и промишљеним одговорима на тему ПРАВ(ДА) обликовали изложбу као простор повезивања, дијалога и указивања на неправде савременог света које је могуће превазићи заједничким деловањем. Није згорег подсетити да је Светско бијенале студентског плаката/фотографије покренуто 2004. на иницијативу професора АУНС Бранислава Добановачког и Ивана Карлавариса. Плакатски бијенале при томе пада парним годинама, а фотографски оним непарним.

„Бијенале се у свету позиционирао као једна веома озбиљна манифестација, јер ми увек добијемо радове са свих континената“, наводи професор Карлаварис. „Уз то, не може ни свако на њему да излаже. Рецимо, када је у питању фотографија, он мора да на својој високошколској институцији или да има предмет фотографија или плакат, или да, још боље, студира чисту фотографију односно плакат. Друго, такође веома важно, не може студент да пошаље рад тек тако, већ мора да добије својеврсну препоруку од свог ментора, од професора. Другим речима мора да постоји нека претходна селекција пре но што се рад пошаље“.

Током протекле две деценије постојања Бијенале је често гостовало као светска манифестација у Бањалуци, када су Дани тог града, затим је редовно присутно, у оквиру пројекта Кварнер, у Музеју града Ријеке, а последњих година и у галерији „Лаурус“ у Ловрану, затим у Сарајеву, Бугарској, Немачкој... Пре неколико година на Бијенале је стигло више од 3.500 радова из целог света, док их је

ове било преко 2.500 са безмало свих континената. Селекциона стручна комисија АУНС направила је селекцију, тако да ће на изложби бити презентовано око 150 радова, а у каталог је ушло 100 најбољих.

По одлуци жирија, који су творили Ирина Думитреску Магуеран (Руминја), Роб Хорнтра (Холандија), Ивана Брезовац (Србија), Вјеран Хрпка (Хрватска) и Шпела Пипан (Словенија), прву награду овогодишњег Бијенала добила је руска ауторка са холандском адресом Света Каверина, док су лауреати друге и треће награде двоје младих уметника са новосадске Академије – Стефан Стефановски и Нађа Репман. Стефановски је, иначе, награђен и специјалним признањем за најбољи студентски пројекат у националној категорији.

„Раније су све визуелне информације представљале допуну, објашњење, илустрацију стварности, а сада је слика сама стварност“, рече су професора емеритуса Бранимира Карановића. „За нове генерације уметника фотографија важно је, пре свега, изграђивање односа и развој способности селекције, која омогућава раздвајање слика према њиховој функцији, релативности слике, документарности, рефлексивној естетици, манипулативности и нарцисоидности на све развијенијим друштвеним мрежама. Својеврстан приказ филтрирања и фрагментовања свих ових феномена и сензација очекујемо и на овој десетој изложби уметничких студената високих уметничких школа и академија из целог света“.

Изложба Светског бијенала студентске фотографије траје до 9. јануара 2026. ■

Света Каверина: Three of us

Медитеран усред Баната

Пише: Јасна Кујунџић Јованов

Када је као студент историје уметности у Минхену, још пре Првог светског рата, Тодор Манојловић први пут посетио Италију, није ни слутео да ће тај сусрет у великој мери одбележити његово стваралаштво: делом услед огромног узбуђења које су у њему изазвале активности италијанских футуриста из фирентинског кафеа Giubbe

Rose (Црвене јакне), а делом због открића велелепних достигнућа уметности и културе ренесансе о којима је у више наврата и повода касније писао. По повратку у родни Бечкерек, уз огромно знање о уметности италијанске ренесансе донео је и сећања која су оличена у неугледном исечку из новина – представи Ботичелијеве *Венере*, тек рођене из морске пене. Овај детаљ и још мноштво повезаности с ренесаном у случају Тодора Манојловића чине део пројекта – изложбе и пратећег каталога – под насловом *Неоренесансни дух Медитерана у Српјем Банату*, коју је у оквиру манифестације Зрењанин – национална престоница културе организовао Народни музеј Зрењанин. Текстом *Првобитна шкоља у соби: (нео)ренесансни дух Тодора Манојловића* у контекст пројекта је овог аутора сместила Милена Јокановић, указавши на ременинценције на ренесансу у његовом радном и животном простору. Реч је о сегменту целине коју је осмислио и организовао кустос Дејан Воргић, и сам аутор неколицине текстова. Најпре, заједно са Бојаном Којичићем и Весном Каравида из Завода за заштиту споменика културе Зрењанин учествовао је у представљању неоренесансних грађевина Бечкереча. Потом, аутор је прегледа активности љубитеља ренесансе у граду на Бегеју између два светска рата и разноврсног присуства ренесансне литературе и примењене графикае у издаваштву, библиотекама или личним колекцијама, те врло значајног осврта на корпус заоставштине медитеранске (из шпанских и италијанских радионица) мајолике, као и неоренесансног намештаја у музејском фонду и заоставштини угледних грађана. Пажњу привлачи и чињеница да се, као ехо ренесансе, у градским римокатоличким црквама налазе копије или реплике великана високе ренесансе Рафаела Санџија и Леонарда да Винчија, које су реализовали чувени мађарски сликар Берталан Секељи и значајан локални уметник Јосип Гојгнер, о чему пише Вања Стојковић. Такође, ауторка је показала тежњу градитеља да својим суграђанима сугеришу да је поред религиозне припадности важно и културно духовно богатство. Коначно, директан увид у ренесансу заоставштину, али и у навике савременог доба на прелому векова и у првој половини двадесетог века, пружа текст Лазара Сретеновића, који се бави фотографском заоставштином бечкеречке породице Штигелшмит. Подстакнути трендом

туристичких путовања, те летовања на јадранском приморју, Штигелшмитови су као прави светски путници желели да сачувају успомене фотографишући одабрана места, а посебно ренесансне грађевине Дубровника, Корчуле, Хвара, Трогира.

Изложба као саставни део пројекта обухватила је значајан део материјала којим се текстови баве – посредством изложених предмета, сценографски постављених копија или дигитално приказаних амбијената. Корпус медитеранске мајолике уз комаде намештаја, књиге, графикае, мега-принтове појединих експоната и друге предмете дочарава угодне амбијенте бечкеречких домова, као што приказ сигурног уточишта радне собе Тодора Манојловића пружа парафразу шкоље у којој је Ботичелијева *Венера* допловила до копна. Медитерански дух оличен је у

оригиналима и монументалним фотографијама ренесансних грађевина јадранског приморја, које су се на музеолошки прецизан начин укљопиле у неоренесансну архитектуру бечкеречких палата и јавних зграда (хотела, банкарских здања, палата у којима су и данас смештене значајне јавне институције и које су у великој мери утицале на образовање данашњег градошког језгра) и многобројних архитектонских и скулптуралних украса на њима – оличени грађитељског потенцијала, те економског и културног напретка града и његових становника. Већина поменутих експоната припада различитим збиркама Музеја, које потичу из легата и прикупљених артефаката сачуваних у граду и околини.

Овако уобличена целина конкретне градитељске, занатске и уметничке заоставштине, те стварних и zamiшљених путовања, поткрепљена обимном литературом, у исто време одредила је место локалним друштвеним, привредним, културолошким и уметничким стремљењима у контексту шире, војвођанске и средњеевропске целине. При том је такође указано на нераскидиве и далеко шире везе које вуку корене из вековима удаљене епохе ренесансе, повезујући то време и скоро два века живота на Медитерану и савременост малог банатског града познатог као Бечкерек/Петроград/Зрењанин у тренутку заврнице његове улоге на националној позорници културе. ■

ПРОЗОР У СВЕТ

Записи у доколици

Кенко Јошида
Лом, 2024.

Два јапанска класична текста појавила су се у Ломовом заједничком издању: *Записи у доколици* Јошиде Кенкоа (1283–1350), лиризоване дневничке забелешке о свакодневици у Јапану у 14. веку, и *Кођики*, далеко краћа збирка записаних мисли Камо но Чомеија (1155–1216), усамљеника и монаха који је последње године свог живота провео као пустињак.

За оне који с овим текстом нису упознати, *Записи у доколици* су изненађујуће лаки и привлачни за читање, упркос томе што су писани пре више од шест векова. Кенко износи своје мисли као пријатни саговорник који седи насупрот нама: кроз шаљиве анегдоте о људима оживљава средњовековни Јапан, бележи лепоту краткотрајних наизглед неважних призора из свакодневице који који чине живот (промене годишњих доба, сцене из градова), и призива интимна сећања на сопствене љубави тако лирично да време и простор почињу да се топе и мењају у сусретима са магичним, безименим дамама. Кенка често проналази лепоту у најмањим свакодневним стварима, и јасно артикулише своју филозофију која се ослања на јапански *топо по аваге* – свест о лепоти краткотрајних ствари: „Ако човек никад не би испарио као роса на гробљу Адашино, ако никад не би нестао као дим над планином

Реч критике

Торибе, већ се заувек задржао у свету, колико би ствари изгубиле моћ да нас покрећу! Најдрагоценија у животу је његова непостојаност.“

Слична филозофија и свест о пролазном (сасвим карактеристична за јапанску мисао која одражава утицаје зен будизма, и шинтоа), стоји у сржи кратких записа Камо но Чомеија, који у првом делу својих текстова хладно бележи све катастрофе којима је сведочио, или о њима слушао, од земљотреса до пожара који су уништавали читаве градове. Низови страшних прича треба да увере читаоца о безвредности и пролазности обичних материјалних ствари (у овоме је Чомеи далеко строжи будиста од Јошиде Кенкоа), међутим, када у завршним текстовима креће ка поенти да човеку није заправо потребно ништа, и да му је довољан живот у шуми у колиби која је мања од неколико метара квадратних, аутор прави велики обрт. У описима своје пријатне свакодневице, светла у оближњем извору, птица и животиња које га посећују, пријатељства са комшијским дечаком или апсолутне слободе у томе да ником не одговара ни за шта, и врли монах открива исту врсту апсолутног уживања у поезији свакодневице, која се коначно, у случају оба аутора, открива као беспоговорно умеће живљења и постојања у тренутку.

Настасја Писарев

Цитат

Не препишујем свој начин живота онима који уживају у срећи и богатству, моја искуства служе само да укажу на разлику између мог бившег и садашњег живота. Откако сам се склонили из света и постао монах, не знам за мржњу ни за страх. Препуштам небу да утврди мој дан, не држим се животи нити преклињем за свој крај. Моје тело је као лутајући облак – не тражим ништа, не желим ништа. Једина моја раскош је дубоки сан, а једина ми је жеља у животу да видим лепоте годишњих доба... (Хођоки)

„ДНЕВНИК” У ДЕПОУ ГРАДСКОГ МУЗЕЈА СУБОТИЦА

Четири и по хиљаде тајни
иза затворених врата

Док посетиоци разгледају изложене експонате, иза музејских кулиса крије се читав свет који јавност никада не види. У депоу Градског музеја Суботица спава 4.500 предмета – од фосила мамута до ретких птичијих јаја и то само са Природњачког одељења. Али зашто су затворени за јавност?

Температура тачно 23 степена. Влажност ваздуха између 50 и 55 процената. Једном годишње обавезна фумигација против паразита. Ово ни су услови за чување драгоценог вина, већ за хиљаде музејских експоната које већина људи никада неће видети.

„Градски музеј Суботица има више депоа, са обзиром да имамо пет различитих одељења”, објашњава Сладана Алексић, биолог и кустос Градског музеја Суботица. Природњачко одељење које води Алексићева чува импресивних 4.500 предмета.

Када се говори о доступности ових блага, одговор је јасан: „На-

ши предмети који се налазе у депоу нису доступни за јавност”, каже Алексићева. Али одмах додаје: „Иако у многим другим музејима у свету постоји чак и та опција

сисара, подзбирку птица, имамо велики хербаријум, имамо инсектаријум”, набраја Алексић и додаје: „Доста предмета нам долази повремено из разних страна, а неке предмете ми откупљујемо”, објашњава Алексићева. „На пример, у овој збирци птица имамо и збирку јаја, веома велику. Тако да је то све веома занимљиво.”

Међу најимпресивнијим експонатима који тренутно „спавају” у депоу налази се фосил мамутовог зуба. „Овај предмет је, заправо, фосил мамутовог зуба. Дакле, он је веома стар, пошто је фосилизован, наравно. Чувамо га у депоу тренутно”, прича Алексићева.

Чување оваквог блага захтева прецизност. „Услови у депоу су специфични и веома је важна температура и влажност ваздуха”, наглашава кустос. „Наш депо је у главном температуре до 23 степена. Трудимо се да одржимо на том нивоу и влажност ваздуха је између 50 и 55 проце-

отвореног депоа, код нас то тренутно није случај, мада тежимо ка томе, јер сматрамо да и предмети који се налазе у депоу заслужују исто тако пажњу публике.”

Природњачка збирка подељена је на више подзбирки. „Имамо палеонтолошку збирку, минеролошку збирку, имамо подзбирку

ната. То је нешто што одговара природњачким збиркама.”

Осим контроле климатских услова, постоји и друга, невидљива претња. „Минимум једном годишње вршимо фумигацију. То је процес помоћу кога уништавамо све паразите који би напали нашу збирку”, објашњава Алексићева важност овог процеса. „Са обзиром на то да имамо доста органских предмета, тачније, сви су предмети органског порекла, веома је важно да водимо рачуна о тим детаљима”, каже наша саговорница.

Изнад депоа налази се стална поставка природњачког одељења која се назива „Природа и човек”. „Ово је једна отворена изложба која стоји већ дужи вре-

менски период”, каже Алексићева, указујући на контраст између онога што публика види и онога што остаје скривено.

Питање које се намеће јесте да ли ће се депои икада отворити за јавност. Алексићева је јасна у својим намерама: музеј тежи ка томе да једног дана и њихова скривена блага виде светлости дана, по угледу на многе светске музеје који су већ увели концепт отвореног депоа. До тада, 4.500 прича од фосилизованих зуба мамута до ретких примерака из инсектаријума чека иза затворених врата, чувано посвећеним рукама кустоса који верују да сваки од тих предмета заслужује да буде виђен.

Сандра Иршевић

фото: С. Иршевић

ПРОМОВИСАНА КЊИГА „ХУГО (НЕ)ПРИЗНАТИ ФУДБАЛСКИ МАГ” КОСТЕ РАЈЕВИЋА

Прича о истинском визионару

Током протекле недеље, у готово испуњеном амфитеатру СПЦ „Војводина”, одржана је промоција књиге „Хуго (не)признати фудбалски маг”, некадашњег новинара „Дневника” Косте Рајевића. Самим скупом, као и појавом овог занимљивог штита, обележена је уједно и 35-годишњица од смрти Хуга Рушевљанина, чијим се ликом и фудбалским делом аутор бави. Његова заоставштина, како је и на промоцији, али и у уводнику уваженог колеге Слободана Јаковљевића речено, изазивала поделе и контроверзе везане за Хугов рад у фудбалу и фудбалској организацији, што га је, истини за вољу, пратило за живота, а што је још увек присутно. Управо то, истакао је Рајевић, био је кључни мотив за његову одлуку да напише књигу, која је, истовремено, и својеврсна хроника о бурним догађајима, који су, током 60-тих и 70-тих година прошлог века, обележили фудбалску сцену Новог Сада, Војводине, Србије и читаве, велике СФР Југославије.

„Одлучио сам да напишем књигу о Хугу Рушевљанину, сматрајући да је он био изузетно значајна личност из фудбалске организације, која је, нажалост, скрајнута – истакао је Рајевић. – По мени, заслужио је много више да се о њему каже, од онога што се о њему писало. Тим пре, што се 8. децембра навршило 35 година од његове смрти, а био је човек изузетно богате биографије. Оно што ме је одушевљавало код Рушевљанина, а што данас не примећујем код фудбалских руководилаца, била је изузетна снага ауторитета коју је имао. Дуго сам био у фудбалу, као судија и касније спортски новинар, и нисам се срео са слу-

чајем да неко, попут Хуга, створи и избори такав статус. Чак ми је и Милан Живадиновић, наш познати тренер, рекао да му је Рушевљанин, када је напуштао РФК Нови Сад и прелазео у Црвену звезду, нагласио: „Живо, имаћеш тамо све услове за рад, али ауторитет мораш да створиш сам, нико ти у томе неће помоћи”.

Настављајући беседу о Хугу Рушевљанину, Рајевић је додао:

„Био је карактеристичан и по томе што је било просто невероватно то како и колико је видео унапред. Нисам једини који

је то приметио: предвидео је да ће, у годинама које долазе, да уследи комерцијализација фудбала, односно да ће новац у њему да почне да игра велику улогу. Због тих и таквих ставова био је проказан. Људи су сматрали да је он био главна кочница бољој сарадњи РФК Нови Сад и ФК Војводина. Ти односи били су толико затегнути, да је Хуго забрањивао својим играчима да иду на утакмице Војводине,

Иницијатива Удружења „Времеплов”

• Коста Рајевић је основао и Удружење за историју спорта и фудбала „Времеплов”. „Учинио сам то због жеље да ичности које су остале значајан траг у југословенском и војвођанском фудбалу, на неки начин, осветлимо, па и васкрсемо”, категоричан је Рајевић. „Мој следећи пројекат биће књига о Здравку Рајкову. Заједно са Секцијом ветерана ФК Војводина, Васом Пушибрком и Миладином Пуарћем, а на моју иницијативу, отишли смо у Општинску Жабал, чији председник је прихватио идеју да стадион у Чуругу понесе име тог фудбалског великана”...

да облаче црвене ствари или да се уопште друже с играчима „старе даме”.

Ипак је, сећају се љубитељи фудбала у Новом Саду, Рушевљанин на крају и сам прешао у редове Војводине.

„То је била воља тадашњих политичара, а коначну одлуку донео је лично Стеван Доронић, о чему говорим у књизи. Међутим, ауторитет који је имао у Новом Саду, није успоставио и у редовима градског ривала, где је нашао на велики број непрестивих препрека. Да невоља буде већа, резултати клуба кренули су силазном пугањом, па је Рушевљанин отишао у пензију и више никада није био у неком клубу. Живео је све до смрти повученим животом, а људи су заборавили да је током каријере радио и у Партизану, Ријеци, Вардару, да је био селектор репрезентације, заједно с Љубом

Ловрићем, 1962. у Чилеу, када је она освојила четврто место на свету. Поред тога, био је и члан свих фудбалских форума: председник Стручног савета ФК Војводине и Србије, а онда и Југославије. Миљан Миљанић, легендарни фудбалски стручњак, га је просто обожавао, јер је направљено бриљантно анализу југословенске школе фудбала, за коју је Миљан истакао да је образац. Био је истински визионар, али је, као и сваки човек, имао и својих мана. О томе сам писао у књизи и њени читаоци моћи ће да сазнају све о томе и још о много чему – објаснио је Коста Рајевић.

На промоцији књиге „Хуго (не)признати фудбалски маг” било је пуно људи из света фудбала, некадашњих играча и тренера, које је управо Рушевљанин створио. Присутни су били Лајош Кокаи, Бранислав Шуле Болесников, Младен Јованић, Зоран Џими Марић, Живан Љуковчан и многи други, као и бројни новинари и поштоваоци лика и дела Хуга Рушевљанина, те чланови Рајевићеве породице.

Александар Предојевић